

Управління дебіторською заборгованістю як інструмент оптимізації оборотних коштів підприємства

Предметом дослідження є управління дебіторською заборгованістю як інструмент оптимізації оборотних коштів підприємства.

Метою дослідження є розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи управління дебіторською заборгованістю підприємств.

Методи дослідження. У статті використані діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення даних.

Результати роботи. У статті досліджено роль управління дебіторською заборгованістю в оптимізації оборотних коштів підприємства. Розглянуто теоретичні аспекти дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан підприємства та методи управління нею. Проаналізовано основні етапи управління дебіторською заборгованістю, а також розроблено рекомендації щодо вдосконалення системи управління дебіторською заборгованістю для підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Висновки. Управління дебіторською заборгованістю є важливим інструментом оптимізації оборотних коштів підприємства. Ефективне управління дебіторською заборгованістю дає можливість зменшити ризик виникнення проблем з ліквідністю та платоспроможністю, оптимізувати структуру оборотних коштів та вивільнити фінансові ресурси для інвестування в розвиток підприємства. Для досягнення ефективності управління дебіторською заборгованістю підприємствам необхідно впровадити комплексну систему управління дебіторською заборгованістю, розробку кредитної політики, оцінку кредитоспроможності покупців, моніторинг та контроль дебіторської заборгованості, вжиття заходів щодо стягнення заборгованості та аналіз ефективності управління дебіторською заборгованістю. Впровадження такої системи дасть можливість не лише мінімізувати фінансові втрати від невчасної оплати, але й покращить партнерські відносини з клієнтами, забезпечуючи стабільний грошовий потік та підвищуючи загальну фінансову стійкість підприємства. Ефективне управління дебіторською заборгованістю є запорукою успішного функціонування та розвитку підприємства в умовах конкурентного ринку.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, оборотні кошти, управління, оптимізація, фінансовий стан, платоспроможність, ліквідність, кредитна політика, витрати, прибутковість.

ROSTYSLAV KRAMCHENKO

TARAS GRES

Accounts receivable management as a tool for optimizing the company's working capital

The subject of the study is accounts receivable management as a tool for optimizing the working capital of an enterprise.

The purpose of the study is to develop recommendations for improving the accounts receivable management system of enterprises.

Research methods. The article uses the dialectical method of scientific knowledge, the method of analysis and synthesis, the comparative method, and the method of data generalization.

Results of the work. The article examines the role of accounts receivable management in optimizing the working capital of an enterprise. The theoretical aspects of accounts receivable, its impact on the financial condition of the enterprise and methods of its managing are considered. The main stages of accounts receivable management are analyzed, and recommendations are developed for improving the accounts receivable management system to increase the efficiency of using the enterprise's working capital.

Conclusions. *Accounts receivable management is an important tool for optimizing the working capital of an enterprise. Effective management of receivables makes it possible to reduce the risk of occurrence the liquidity and solvency problems, optimize the structure of working capital and free up financial resources for investment in the development of the enterprise. To achieve maximum efficiency in managing receivables, enterprises need to develop and implement a comprehensive receivables management system, which includes developing a credit policy, assessing the creditworthiness of buyers, monitoring and controlling receivables, taking measures to collect debts and analyzing the effectiveness of receivables management. The implementation of such a system will not only minimize financial losses from untimely payment, but also strengthen partnership relations with customers, ensuring stable cash flow and increasing the overall financial stability of the enterprise. Effective management of receivables is the key to the successful functioning and development of the enterprise in a competitive market.*

Keywords: *accounts receivable, working capital, management, optimization, financial condition, solvency, liquidity, credit policy, costs, profitability.*

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки, що характеризується нестабільністю та високим рівнем конкуренції, ефективне управління оборотними коштами є основним фактором забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Дебіторська заборгованість, як складова оборотних коштів, потребує особливої уваги з боку менеджменту. Ефективне управління дебіторською заборгованістю дає можливість не тільки зменшити ризик виникнення проблем з ліквідністю та платоспроможністю, але й оптимізувати структуру оборотних коштів, вивільнити фінансові ресурси для інвестування в розвиток підприємства. Проблема управління дебіторською заборгованістю набуває особливої актуальності в умовах економічної нестабільності та посилення конкуренції. Зростання дебіторської заборгованості зможе призвести до дефіциту грошових коштів, зниження платоспроможності та збільшення фінансових ризиків. Розробка ефективних стратегій управління дебіторською заборгованістю є важливим завданням для забезпечення фінансової стабільності та ефективного функціонування підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам управління дебіторською заборгованістю присвячено значну кількість наукових праць. Зокрема, Лігоненко Л.О. досліджувала вплив політики управління дебіторською заборгованістю на рентабельність підприємства. Петренко В.І. розробляв праці з організації і технології управління кредиторською та дебіторською заборгованістю. Сидоренко С.П. проаналізував вплив факторів макроекономічного середовища на структуру дебіторської заборгованості. Однак, питання комплексної оптимізації оборотних коштів підприємства щодо ефективного управ-

ління його дебіторською заборгованістю вивчено недостатньо цілісно і тому воно потребує подальшого дослідження.

Мета статті – розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи управління дебіторською заборгованістю підприємств.

Виклад основного матеріалу. Дебіторська заборгованість – сума боргу, що належить підприємству від його дебіторів за товари, роботи або послуги, надані в кредит. З позицій фінансового менеджменту, дебіторська заборгованість розглядається як вид інвестицій, оскільки підприємство фінансує своїх покупців шляхом надання їм відстрочки платежу.

Неефективне управління дебіторською заборгованістю зможе призвести до таких негативних наслідків:

- Зниження ліквідності: збільшення терміну погашення дебіторської заборгованості зможе призвести до дефіциту грошових коштів.

- Зростання фінансових витрат: для покриття дефіциту грошових коштів підприємство може бути змушене залучати додаткові кредитні ресурси, що призводить до збільшення фінансових витрат.

- Збільшення ризику неповернення боргу: чим довший термін погашення дебіторської заборгованості, тим вищий ризик її неповернення.

- Втрата прибутковості: неефективне управління дебіторською заборгованістю зможе призвести до втрати прибутковості внаслідок знецінення дебіторської заборгованості.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю включає в себе:

- Розробку кредитної політики: кредитна політика визначає умови надання кредиту покупцям, включаючи термін кредиту, розмір кредитного ліміту та умови оплати.

Оцінку кредитоспроможності покупців: перед наданням кредиту покупцям необхідно оцінити їх кредитоспроможність, використовуючи фінансові звіти, кредитні рейтинги та іншу доступну інформацію.

Моніторинг та контроль дебіторської заборгованості: необхідно регулярно моніторити та контролювати стан дебіторської заборгованості, аналізуючи терміни погашення, суми та відсоток простроченої заборгованості.

Вжиття заходів щодо стягнення заборгованості: у разі виникнення простроченої заборгованості необхідно вжити заходів щодо її стягнення, включаючи нагадування, переговори, претензії та судові позови.

Аналіз ефективності управління дебіторською заборгованістю: необхідно регулярно аналізувати ефективність управління дебіторською заборгованістю за допомогою фінансових показників, таких як термін обороту дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості та питома вага простроченої заборгованості.

Для оптимізації оборотних коштів підприємства щодо ефективного управління дебіторською заборгованістю необхідно:

- Скоротити термін обороту дебіторської заборгованості: це дасть можливість вивільнити грошові кошти, які були інвестовані в дебіторську заборгованість.

- Зменшити питому вагу простроченої дебіторської заборгованості: це дасть можливість зменшити ризик неповернення боргу та збільшити ліквідність підприємства.

- Оптимізувати кредитну політику: кредитна політика повинна бути збалансованою, щоб забезпечити залучення нових покупців та одночасно мінімізувати ризик збільшення дебіторської заборгованості.

- Використовувати сучасні інформаційні технології: використання сучасних інформаційних технологій дасть можливість автоматизувати процес управління дебіторською заборгованістю, підвищити його ефективність та зменшити ризик помилок.

У сучасному бізнес-середовищі ефективно управління дебіторською заборгованістю є важливим для забезпечення фінансової стабільності та зростання підприємств. Несвоєчасне стягнення боргів зможе призвести до дефіциту оборотних коштів, збільшення фінансового ризику та погіршення ліквідності підприємства. Тому, розробка та впровадження дієвих рекомендацій

щодо вдосконалення системи управління дебіторською заборгованістю є нагальною потребою для багатьох компаній.

На першому етапі вдосконалення необхідно провести ретельний аналіз поточної системи управління дебіторською заборгованістю, включаючи оцінку кредитних політик, процедур стягнення боргів та інструментів контролю. Важливо визначити основні проблеми та слабкі місця в існуючій системі. Необхідно розробити стратегію управління дебіторською заборгованістю, яка враховує специфіку галузі, особливості клієнтської бази та фінансові цілі підприємства. Ця стратегія повинна включати чіткі критерії надання кредитів, ліміти кредитної заборгованості та графіки погашення боргів.

Впровадження сучасних інформаційних технологій, зокрема CRM-систем та програмного забезпечення для управління дебіторською заборгованістю, зможе підвищити ефективність процесів контролю та стягнення боргів. Автоматизація цих процесів дає можливість знизити ризик помилок, прискорити обробку даних та забезпечити своєчасне інформування про терміни погашення. Ефективна комунікація з клієнтами є передумовою до успішного управління дебіторською заборгованістю. Регулярні нагадування про терміни оплати, пропозиція гнучких умов погашення та оперативне реагування на запити клієнтів сприяють встановленню довірливих відносин та мінімізують ризик прострочення платежів.

Постійний моніторинг та аналіз показників дебіторської заборгованості, таких як термін погашення, коефіцієнт оборотності та рівень безнадійних боргів, дає можливість своєчасно виявляти проблеми та вживати коригувальні заходи. Регулярний перегляд кредитних політик та процедур стягнення боргів є необхідним для адаптації системи управління дебіторською заборгованістю до змін у бізнес-середовищі.

Оптимізація кредитної політики є важливим аспектом вдосконалення системи управління дебіторською заборгованістю. Підприємствам необхідно розробити чіткі критерії оцінки кредитоспроможності клієнтів, враховуючи їх фінансову історію, платоспроможність та репутацію. Використання кредитних рейтингів, фінансових звітів та інших доступних джерел інформації дає можливість знизити ризик надання кредитів ненадійним клієнтам.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Впровадження системи стимулювання своєчасних оплат зможе бути ефективним інструментом управління дебіторською заборгованістю. Надання знижок за дострокову оплату, встановлення штрафних санкцій за прострочення платежів та пропозиція гнучких умов погашення сприяють підвищенню платіжної дисципліни клієнтів.

Аутсорсинг функцій управління дебіторською заборгованістю спеціалізованим компаніям зможе бути ефективним рішенням для підприємств, які не мають достатніх ресурсів або досвіду для самостійного управління борговими зобов'язаннями. Залучення професійних колекторських агентств дає можливість підвищити ефективність стягнення боргів та знизити фінансові втрати.

Висновки

Управління дебіторською заборгованістю є важливим інструментом оптимізації оборотних коштів підприємства. Ефективне управління дебіторською заборгованістю дає можливість зменшити ризик виникнення проблем з ліквідністю та платоспроможністю, оптимізувати структуру оборотних коштів та вивільнити фінансові ресурси для інвестування в розвиток підприємства. Для досягнення ефективності управління дебіторською заборгованістю підприємствам необхідно впровадити комплексну систему управління дебіторською заборгованістю, розробку кредитної політики, оцінку кредитоспроможності покупців, моніторинг та контроль дебіторської заборгованості, вжиття заходів щодо стягнення заборгованості та аналіз ефективності управління дебіторською заборгованістю. Впровадження такої системи дасть можливість не лише мінімізувати фінансові втрати від невчасної оплати, але й покращить партнерські відносини з клієнтами, забезпечуючи стабільний грошовий потік та підвищуючи загальну фінансову стійкість підприємства. Ефективне управління дебіторською заборгованістю є запорукою успішного функціонування та розвитку підприємства в умовах конкурентного ринку.

Список використаних джерел:

1. Барановська А. С. Оцінка ефективності дебіторської та кредиторської заборгованості. *Фінанси та кредит*. 2010. №1. С. 57–62.
2. Бородіна О. А., Ляшенко В. І. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації

для України. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1. С. 121–134.

3. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Гуштан Т. В., Каганець–Гаврилко Л. П., Ярема Т. В., Брензович О. І. *Міжнародний інвестиційний менеджмент: підручник*. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2025. 193 с.

4. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Гуштан Т. В., Молнар О. С., Булеца Н. В., Ердельї О. П. *Міжнародний торговельний менеджмент: підручник*. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2024. 191 с.

5. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Каганець–Гаврилко Л. П., Гуштан Т. В., Крамченко Р. А. *Конкурентні технології в міжнародній економіці: підручник*. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2023. 184 с.

6. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Крамченко Р. А., Індус К. П., Василюха Н. В. *Міжнародний менеджмент: підручник*. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2024. 192 с.

7. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Лазур С. П., Важинський Ф. А. *Міжнародна економіка в таблицях, схемах, формулах, задачах і прикладах: навчальний посібник*. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2019. 258 с.

8. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Важинський Ф. А., Індус К. П. *Міжнародні фінанси і фінансовий менеджмент в задачах та прикладах: навчальний посібник*. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2020. 161 с.

9. Гаврилко П. П., Лалакулич М. Ю., Колодійчук А. В. Основні фактори виникнення кризових явищ на промислових підприємствах. *Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.–техн. праць*. 2012. Вип. 22 (4). С. 158–164.

10. Колодійчук А. В. *Інноваційний розвиток промисловості: завдання управління при врахуванні умов недосконалої конкуренції: монографія*. Львів: Ліга–Прес, 2015. 324 с.

11. Колодійчук А. В. Інформація як фактор інноваційного розвитку економіки. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 5/1(132). С. 58–62.

12. Колодійчук А. В., Гуштан Т. В., Молнар О. С., Василюха Н. В., Чобаль Л. Ю. *Міжнародні перевезення в міжнародній економіці: підручник*. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2021. 189 с.

13. Руденко М. В. Цифровізація: категоріальні особливості та специфіка трактування. *Економічний форум*. 2021. № 4. С. 3–13. URL: https://Intu.edu.ua/sites/default/files/fls/ekonomichniy_forum_4_2021_0

References:

1. Baranovska, A. S. (2010). Otsinka efektyvnosti debitors'koyi ta kredytors'koyi zaborhovanosti [Assessment of the effectiveness of receivables and payables]. *Finansy ta kredyt – Finance and credit*, 1, 57–62. [in Ukrainian].

2. Borodina, O. A., & Lyashenko, V. I. (2022). Povoyenne vidnovlennya ekonomiky: svitovyy dosvid ta sproba yoho adaptatsiyi dlya Ukrainy [Post-war economic recovery: world experience and an attempt at its adaptation for Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrainy – Bulletin of Economic Science of Ukraine*, 1, 121–134. [in Ukrainian].

3. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Hushtan, T. V., Kahanets–Havrylko, L. P., Yarema, T. V., & Brenzovych, O. I. (2025). *Mizhnarodnyy investytsiynyy menedzhment* [International investment management]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

4. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Hushtan, T. V., Molnar, O. S., Buletsa, N. V., & Erdelyi, O. P. (2024). *Mizhnarodnyy torhovel'nyy menedzhment* [International Trade Management]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

5. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Kahanets–Havrylko, L. P., Hushtan, T. V., & Kramchenko R. A. (2023). *Konkurentni tekhnolohiyi v mizhnarodniy ekonomitsi* [Competitive technologies in the international economy]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

6. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Kramchenko, R. A., Indus, K. P., & Vasylykha, N. V. (2024). *Mizhnarodnyy menedzhment* [International management]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

7. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Lazur, S. P., & Vazhynskyy, F. A. (2019). *Mizhnarodna ekonomika v tablytsyakh, skhemakh, formulakh, zadachakh i prykladakh* [International Economics in Tables, Schemes, Formulas, Problems and Examples]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

8. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Vazhynskyy, F. A., & Indus, K. P. (2020). *Mizhnarodni finansy i finansovy menedzhment v zadachakh ta prykladakh* [International finance and financial management in problems and examples]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

9. Havrylko, P. P., Lalakulych, M. Yu., & Kolodiychuk, A. V. (2012). Osnovni factory vynyknennya kryzovykh yavlyshch na promyslovykh pidpryyemstvakh [The main factors of emergence of crisis phenomena in industrial enterprises]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 22 (4) (pp. 158–164). [in Ukrainian].

10. Kolodiychuk, A. V. (2015). Innovatsiynyy rozvytok promyslovosti: zavdannya upravlinnya pry vrakhuvanni umov nedoskonaloyi konkurentsiyi [Innovative develop-

ment of industry: the tasks of management taking into account the conditions of imperfect competition]. Lviv: League Press. [in Ukrainian].

11. Kolodiychuk, A. V. (2012). *Informatsiya yak faktor innovatsiynoho rozvytku ekonomiky* [Information as a factor of innovation development of the economy]. In *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini* [Formation of market relations in Ukraine]: Vol. 5/1 (132) (pp. 58–62). [in Ukrainian].

12. Kolodiychuk, A. V., Hushtan, T. V., Molnar, O. S., Vasylykha, N. V., & Chobal, L. Yu. (2021). *Mizhnarodni perevezennya v mizhnarodniy ekonomitsi* [International transportation in the international economy]: Textbook. Lviv: ATB Publishing [in Ukrainian].

13. Rudenko, M. V. (2021). *Tsyfrovizatsiya: katehorial'ni osoblyvosti ta spetsyfika traktuvannya* [Digitalization: categorical features and specifics of interpretation]. *Ekonomichnyy forum – Economic Forum*, 4, 3–13. Retrieved from https://Intu.edu.ua/sites/default/files/fls/ekonomichny_forum_4_2021_0 [in Ukrainian].

Дані про автора

Крамченко Ростислав Анатолійович,

к. е. н., доцент Львівської філії ПВНЗ «Європейський університет»

ORSID: <https://orcid.org/0009-0008-8021-0548>
e-mail: rostkram65@ukr.net

Гресь Тарас Миколайович,

магістр, економічний факультет, Львівська філія ПВНЗ «Європейський університет»

e-mail: rostkram65@ukr.net

Data about the author

Rostyslav Kramchenko,

Ph.D. of Economics, Associate Professor, Lviv Branch of the European University

e-mail: rostkram65@ukr.net

Taras Gres,

Master, Faculty of Economics, Lviv Branch of the European University

e-mail: rostkram65@ukr.net

Надходження статті до редакції 17.02.2026

Прийнято до друку 25.02.2026

Опубліковано 27.02.2026